

Analectes de Confuci

SAGRATS I CLÀSSICS, I

论语

ANALECTES DE CONFUCI

Edició i traducció d'Antoni Prevosti Monclús

EDICIÓ BILINGÛE

FRAGMENTA EDITORIAL

Publicat per FRAGMENTA EDITORIAL, SLL
Topazi, 31, entl. 2.^a
08012 Barcelona
www.fragmenta.cat
fragmenta@fragmenta.cat

Col·lecció SAGRATS I CLÀSSICS, I
Consell assessor LAIA DE AHUMADA
HALIL BÁRCENA
RAQUEL BOUSO
XAVIER MELLONI

Primera edició DESEMBRE DEL 2007

Producció editorial IGNASI MORETA
Producció gràfica INÈS CASTEL-BRANCO

Impressió i relligat ROMANYÀ VALLS, SA
Verdaguer, 1
08786 Capellades

© 2007 ANTONI PREVOSTI MONCLÚS
per l'edició i traducció

© 2007 HANG XIA
per la calligrafia de la coberta i el frontispici

© 2007 FRAGMENTA EDITORIAL, SLL
per aquesta edició

Dipòsit legal B. 50.876-2007
ISBN 978-84-935695-8-7

Aquesta traducció ha comptat amb un ajut de la Institució de les Lletres Catalanes.

L'edició ha comptat amb la col·laboració de l'Institut Català de les Indústries Culturals.

RESERVATS TOTS ELS DRETS

ÍNDIX

<i>Introducció</i>	7
El context històric	14
La religió	20
Confuci	26
Els deixebles	33
Termes importants	36
Directrius de l'ensenyament confucià	48
L'empremta de Confuci i l'escola dels lletrats	60
Les Analectes	68
Sobre aquesta traducció	73
Bibliografia	77

ANALECTES DE CONFUCI

<i>Xué ér</i> 學而第一	82
Libre I	83
<i>Wéizhèng</i> 爲政第二	90
Libre II	91
<i>Bā yì</i> 八佾第三	100
Libre III	101
<i>Lǐ rén</i> 里仁第四	112
Libre IV	113
<i>Gōngyě Cháng</i> 公冶長第五	120
Libre V	121
<i>Yōng yě</i> 雍也第六	132
Libre VI	133

<i>Shù ér</i> 述而第七	144
Llibre VII	145
<i>Tàibó</i> 泰伯第八	158
Llibre VIII	159
<i>Zihǎn</i> 子罕第九	168
Llibre IX	169
<i>Xiāngdǎng</i> 鄉黨第十	182
Llibre X	183
<i>Xiānjìn</i> 先進第十一	192
Llibre XI	193
<i>Yán Yuān</i> 顏淵第十二	206
Llibre XII	207
<i>Zilù</i> 子路第十三	220
Llibre XIII	221
<i>Xiàn wèn</i> 憲問第十四	234
Llibre XIV	235
<i>Wèi Língōng</i> 衛靈公第十五	252
Llibre XV	253
<i>Jì shì</i> 季氏第十六	268
Llibre XVI	269
<i>Yáng Huò</i> 陽貨第十七	280
Llibre XVII	281
<i>Wēizi</i> 微子第十八	292
Llibre XVIII	293
<i>Zìzhāng</i> 子張第十九	302
Llibre XIX	303
<i>Yáo yuē</i> 堯曰第二十	314
Llibre XX	315
<i>Índex analític</i>	321
<i>Índex onomàstic</i>	329

INTRODUCCIÓ

EN APROPAR-NOS A LES ANALECTES confucianes, que presentem aquí en traducció catalana directa de l'original, no podem deixar de considerar per uns moments que ens acostem a un dels llibres bàsics de la humanitat que han exercit una influència més àmplia i persistent. Precisament pel fet de constituir un dels llibres bàsics del confucianisme, això és, de la tradició espiritual central que des de l'antigor ha vertebrat la civilització xinesa, aquesta obra ha estat un referent essencial al llarg de les generacions per a tot el món xinès i per a tot el seu àmbit d'irradiació en l'Àsia oriental. La seva circumscripció, fins fa pocs segles, a un domini de civilització aliè a l'occidental, no li dóna pas una importància menor, com és obvi.

Confuci, el personatge principal de les Analectes, ha estat repetidament comparat amb Sòcrates. Ja Fénélon reunia els dos personatges als seus *Dialogues des morts*: Confuci hi obre la conversa dient que s'ha assabentat que els europeus l'anomenen el Sòcrates de la Xina. En la seva cèlebre història de la filosofia xinesa, Fung Yu-lan sosté també de manera destacada: «Les activitats de Confuci i la seva influència en la història xinesa han estat similars a les de Sòcrates a

Occident.»¹ Les generacions posteriors van atribuir a Confuci una extensa obra literària. Tanmateix, actualment preval l'opinió que no va escriure res, sinó que el seu pensament ens ha estat transmès a través dels seus deixebles. També en això la comparança amb Sòcrates resulta adient. Les *Analectes* són considerades avui majoritàriament com la font més fiable dins d'aquesta transmissió que passa pels deixebles.

Els xinesos han designat amb el nom de 經 *jīng* —que podem traduir per 'text canònic', 'llibre clàssic'— aquells textos de màxima autoritat que contenen la regla suprema de saviesa per a la vida social i personal, el fil conductor per a tota la cultura. No es tracta d'un concepte simplement equivalent al de *llibre sagrat*, però és cert que en determinats casos és també aquest el sentit del terme. Els *jīng* tenen sempre una aurèola que respon a la seva relació amb el que és originari i fundacional, ja sigui la divinitat, l'ordre immutable de la naturalesa, o bé homes excepcionals creadors de cultura, els *genis*, *savis* o *sants* (聖 *shèng*).²

Les *Analectes*, tot i que no foren catalogades com a *jīng* en els més antics cànons de sis i de cinc llibres clàssics,³ van acabar entrant a la llista quan, en l'època dels Hàn posteriors (segles I i II dC), s'amplià el nombre fins a set *jīng*. Des

1. Yu-lan FUNG, *A History of Chinese Philosophy*, vol. I, translated by D. Bodde, Princeton University Press, Princeton, 1952, p. 49.

2. Heus aquí la definició de Liú Xié (466-521): «Els llibres que ensenyen les lleis constants dels Tres Principis s'anomenen *jīng*. Els *jīng* no són sinó: el suprem *dào* etern, el gran ensenyament inesborrable.» Els Tres Principis són el Cel, la Terra i l'home.

3. Els sis llibres clàssics eren: Poemes, Documents, Ritus, Música, Canvis, i Primavera i Tardors. En perdre's el Llibre de la Música, quedaren reduïts a cinc llibres clàssics.

d'aleshores, encara que sempre precedides per la primacia dels clàssics bàsics, no han deixat de formar part del bagatge essencial de l'home culte xinès. En el segle XII, quan el gran filòsof del neoconfucianisme Zhū Xī va fixar els anomenats *Quatre Llibres* com a textos fonamentals per a la formació d'un lletrat, el primer va ser el de les *Analectes*, essent els altres tres el *Menci*, el *Dàxué* i el *Zhōngyōng*.

A Europa les *Analectes* foren introduïdes l'any 1687 de la mà del missioner jesuïta Philippe Couplet, que en publicà, dins de l'obra *Confucius Sinarum Philosophus*, la primera traducció en una llengua occidental, el llatí. Actualment potser només es poden comparar amb les *Analectes*, pel que fa a difusió i coneixement a Occident, dues altres obres de l'antigor xinesa: el *Dàodéjīng* i l'*Yījīng*, el *Llibre dels Canvis*.

El nom xinès de les *Analectes* és 論語 Lún yǔ. El sentit d'aquesta expressió sembla que és 'Dites selectes'. D'aquí ve que alguns traductors —principalment en la tradició francesa— optin pel títol de *Diàlegs*, mentre que d'altres —seguint l'exemple de l'anglès James Legge— prefereixen *Analectes*. Aquest nom, d'origen grec, que vol dir 'aplec de fragments literaris escollits' i que, per tant, no és inadequat com a traducció del títol xinès, ha esdevingut de tal manera associat amb l'obra que tenim entre mans, que sembla innecessari anar a cercar una altra forma de traduir-ne el títol.

Un conegut passatge de l'historiador xinès del segle I Bān Gù presenta així el contingut d'aquest llibre:

El Lún yǔ conté les respostes de Confuci als seus deixebles i contemporanis, com també les converses dels deixebles entre ells i les dites que havien escoltat del Mestre. En aquell temps, cada deixeble tenia les seves anotacions. A la mort del Mestre, doncs,

els deixebles les van reunir i en van fer una compilació. Per això s'ha anomenat *Lún yǔ*.⁴

Aquest passatge ens informa sobre la composició de les Analectes: l'autor no és pas Confuci, sinó els seus seguidors. Ni és una obra unitària, sinó una compilació procedent de diverses mans, cadascuna de les quals aporta la seva perspectiva pròpia. Caldria afegir-hi, encara, que no cal pensar únicament en els deixebles de primera generació, sinó en els de segona i tercera, i potser fins de més generacions, que van anar afegint materials i ampliant el recull, que passaria encara altres vicissituds fins a adquirir la forma que té ara. El lector podrà notar que alguns deixebles hi apareixen, efectivament, amb el tractament de *mestre*. Els estudiosos interpreten que això significa que aquests van arribar a ser caps de l'escola. També sorprèn constatar la presència de judicis contradictoris; per exemple: alguns deixebles, en un determinat passatge són qualificats molt positivament per Confuci, i els mateixos, en un altre lloc, reben adjectius com *estúpid* o *inútil*. Tot això revela més que una pluralitat d'autors, potser també les tensions internes o els canvis a través del temps en l'escola que en certa manera Confuci havia fundat.

Amb tot això, les Analectes són ara, per a nosaltres, la font primària existent per al coneixement del Confuci històric, el seu entorn, el seu ensenyament i la seva escola. Immediatament, cal prevenir el lector d'una paradoxa important. Una cosa és el confucianisme i una altra és el que trobarà en les Analectes. Hi ha un contrast remarcable entre la imatge de Confuci que es desprèn d'aquestes pàgines i la figura del

4. *Hàn shū*, cap. 30.

savi suprem i mestre de deu mil generacions forjada per la posteritat, exaltada i honorada per l'imperi, venerada fins i tot com un ésser diví, amb els seus temples per tota la geografia xinesa. Hi ha també una diferència innegable entre el confucianisme de la tradició i l'ensenyament del personatge que ens presenta aquest llibre.

Per això, ens equivocariem si anéssim a les *Analectes* esperant de trobar-hi, ni que fos en germen, la quinta essència de la mentalitat xinesa, *la visió xinesa del món i de la vida*, la clau de l'ànima de la Xina o, més modestament, la clau del confucianisme. Hi trobarem indubtablement *una* clau, determinant, no cal dir-ho, però ens mancaran encara altres elements decisius.

Deixem, però, el que no hi ha, i fixem-nos en el que hi ha. Tot i el seu estil atomitzat, anecdòtic, el·líptic, descontextualitzat, aparentment deixat a l'atzar, és a dir, sembrat de dificultats per al lector català, les *Analectes* ens ofereixen, després d'una lectura pausada i reflexiva, una imatge força viva i matisada d'un antic mestre amb el seu entorn i el seu ensenyament. Dit d'una manera ràpida: el retrat d'un home, els ingredients d'un pensament pràctic i una llambregada a la societat xinesa de l'antiguitat.

En primer lloc, anem trobant la imatge d'un Confuci atractiu i molt humà. Un mestre, evidentment, que té molt a dir, però que reconeix els errors; que es pren molt seriosament el que és fonamental en la vida i en la convivència humanes, però que fa broma o arriba a dir que era broma el que ha dit a la lleugera; que plora la mort dels amics, que li agrada la música, que encaixa reprensions dels propis deixebles o de desconeguts, que sent entusiasme, que coneix la decrepitud de l'edat, però que no està tan preocupat per ell

mateix com perquè això li importi gaire. Confuci havia de ser una personalitat que impressionava la seva generació, i sobretot —em fa l'efecte— els joves de la seva època. ¿Com s'explica, si no, la fulgurant ascensió del seu nom a la categoria de *mestre per antonomàsia*? Ja que és així, en aquesta qualitat, com apareix en els textos dels mestres de pensament dels segles successius, tant si és per exaltar-lo com si és per ridiculitzar-lo.

A més del retrat d'un gran home, en les Analectes trobarem els elements d'un pensament pràctic, un ensenyament per a la vida. El retrat de l'home i el seu ensenyament, però, no són aspectes que es puguin separar, ja que la doctrina ètica i política de les Analectes no es presenta de manera abstracta ni sistematitzada en principis, sinó que, a més de ser formulada en sentències, es troba incorporada als personatges que la viuen, que l'exemplifiquen o que en són contraexemples.

Des dels hàbits de pensament occidentals, que procedeixen de la manera grega de raonar i de buscar la veritat, la captació del sentit i el valor dels ensenyaments de Confuci i els seus deixebles pot semblar d'antuvi una empresa àrdua o gairebé impossible. Hermann Hesse escrivia l'any 1910, en un comentari a la traducció alemanya de Richard Wilhelm: «La lectura no és fàcil, i hom va tenint sempre la sensació de respirar un aire estrany, d'una mena i composició diferents d'aquell que necessitem per viure.»⁵ Una lectura superficial pot portar molt fàcilment a creure que aquest llibre és

5. «Confucius deutsch», *Die Propyläen*, vol. 7, núm. 40 (1910), p. 637, reproduït dins Richard WILHELM, *Kungfutse. Gespräche. Lun Yü*, Eugen Diederichs, Düsseldorf / Colònia, 1980.

un aplec de banalitats i observacions circumstancials de les quals no podem aprendre res. Herbert Fingarette, un professor de filosofia americà que ha escrit un dels llibres més importants sobre Confuci en una llengua occidental, confessa al prefaci del seu llibre que quan va començar a llegir Confuci, les *Analectes* li van semblar «una arcaica insignificant». Més tard, però, va descobrir en Confuci un pensador de profunda intel·ligència, que té avui dia lliçons per ensenyar i que diu coses que hom no troba enlloc més.⁶

És cert que el contingut de les *Analectes* difícilment pot ser considerat filosofia en el sentit estricte. Però sens dubte pot ser anomenat *saviesa* —no tan sols *pensament*—. La seva lectura representa el contacte personal més pròxim que podem assolir amb un dels esperits sobresortints de la humanitat i amb el deixant que va traçar, amb el moviment intel·lectual que el seu mestratge va posar en marxa i va orientar. Per això, qui s'hi endinsi amb l'esperit disposat no deixarà d'aprendre del missatge d'aquell que en vida —segons deia ell mateix— no deixava d'instruir a qui tenia ganes d'aprendre.

Finalment, en les *Analectes* trobarem una llambregada a la societat xinesa de l'antiguitat. Pot ser que ens interessi més o menys el Confuci històric, pot ser que el nostre interès estigui més orientat al pensament i les idees que a les vicissituds de la seva formació i transmissió; en tot cas, les *Analectes* no es poden entendre sense descendir al terreny concret dels fets i dels homes singulars, és a dir, sense un coneixement del context social i històric en què va viure i va ensenyar

6. HERBERT FINGARETTE, *Confucius – the secular as sacred*, Harper & Row, Nova York, 1972.

Confuci i en què el llibre va ser elaborat. L'índole eminentment pràctica i la preocupació sobretot política que subjau a l'ensenyament confucià així ho imposen.

EL CONTEXT HISTÒRIC

Durant molt de temps, el coneixement de les característiques de l'antiga societat xinesa s'ha basat quasi exclusivament, o principalment, en les dades i informacions que ens han arribat en el llegat escrit, el que podem anomenar *tradició textual*. A aquesta font, però, s'ha d'afegir la de la recerca arqueològica sobre les restes materials de la societat que volem conèixer, recerca que, tot i el seu estadi molt menys avançat que el del coneixement dels textos, està fent progressos espectaculars. En els últims decennis les troballes d'importància no paren de succeir-se, fins i tot incloent exemplars antics de textos com les mateixes Analectes i d'altres de coneguts o desconeguts.

Les dades de l'arqueologia poden certament completar la visió que fins ara teníem de la societat xinesa antiga; per exemple, ampliant els nostres coneixements, abans pràcticament limitats a les classes altes, a un espectre social més ampli. Però també pot succeir que les dades arqueològiques, degudament interpretades, portin a corregir aspectes diversos, potser inesperats, de la imatge que s'havia acceptat generalment a partir de la tradició textual.

Això suposa una tasca de confrontació profunda de les dues fonts, la textual i l'arqueològica, que està pràcticament per fer. Però ja hi ha estudiosos treballant en aquest sentit i podrem recollir alguns dels seus resultats en les

學而第一

1. 子曰：「學而時習之，不亦說乎？有朋自遠方來，不亦樂乎？人不知而不慍，不亦君子乎？」
2. 有子曰：「其爲人也孝弟，而好犯上者，鮮矣；不好犯上，而好作亂者，未之有也。君子務本，本立而道生。孝弟也者，其爲仁之本與！」
3. 子曰：「巧言令色，鮮矣仁！」
4. 曾子曰：「吾日三省吾身——爲人謀而不忠乎？與朋友交而不信乎？傳不習乎？」

LLIBRE I

1. EL MESTRE DIGUÉ: «Aprendre i, en cada ocasió, practicar el que s'ha après: ¿que no és un goig, això? Tenir algun amic vingut de contrades llunyanes: ¿que no és un plaer, això? Ser ignorat dels homes i no indignar-se'n: ¿que no és ser noble, això?»

2. El mestre Yǒu digué: «Ja és una cosa rara que algú es comporti amb pietat filial i fraternal, i es complagui a ofendre els superiors. Algú que no es complagui a ofendre els superiors, però que es complagui a promoure revoltes, això no existeix. L'home noble es dedica al fonament; quan es consolida el fonament, aleshores pren vida el Camí. La pietat filial i la fraternal són el fonament de la humana solidaritat.»

3. El Mestre digué: «Paraules enginyoses i bones cares rarament corresponen a humana solidaritat.»¹

4. El mestre Zēng digué: «Cada dia m'examino de tres coses: En planejar algun afer per compte d'altri, ¿he deixat de

1. Sentència repetida a XVII 15.